

7. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. №17.

8. Виступ Президента України Володимира Зеленського під час Міжнародного саміту кліматичних амбіцій, що був присвячений п'ятій річниці Паризької кліматичної угоди та підготовці до кліматичної Конференції ООН зі змінами клімату, який відбувся в онлайн форматі 13 грудня 2020 року.

9. Судові експертизи в кримінальному праві України: навч. Посіб : [за заг. ред. О.Г. Рувіна]. Київ:Видавництво Ліра, 2019. 424 с.

Чорноус Юлія Миколаївна,

професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національна академія
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Термін «криміналістичне забезпечення», завдячуючи фундаментальним напрацюванням вчених-криміналістів, є невід'ємною складовою понятійного апарату науки криміналістики та важливим практичним завданням, що визначає ефективність діяльності правоохоронних органів.

Термін «забезпечення» за своєю сутністю полягає у створенні умов, засобів, гарантуванні реалізації діяльності у певній сфері суспільного життя. Засоби, методи, прийоми роботи з інформацією про подію кримінального правопорушення розроблює криміналістика, тому досягнення завдань кримінального провадження значною мірою залежить від розроблення його належного криміналістичного забезпечення.

На думку В. Ю. Шепітька, сучасний стан криміналістики не може обмежуватися тими завданнями, які були поставлені на її вирішення у минулому столітті. Завдання криміналістики в сучасних умовах обумовлені необхідністю системного криміналістичного забезпечення відповідних органів правозастосування, спрямовані на оптимізацію процесу розслідування злочинів, встановлення істини у справі, відновлення справедливості [1, с. 58].

Враховуючи різні аспекти проблематики, що висвітлюються у науковій літературі та реалізуються у практичній діяльності правоохоронних органів, вважаємо необхідним приділити увагу

формуванню теоретичних засад та практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження, визначити особливості, а саме – рівні, напрями і форми його реалізації.

З'ясовуючи зміст криміналістичного забезпечення, слід ґрунтуватися на тлумаченні предмету науки криміналістики. Криміналістика вивчає, пізнає певні об'єкти, такі, наприклад, як закономірності утворення слідів, особливості сприйняття обставин злочину свідками, типові способи вбивств тощо. Однак пізнання об'єктивної дійсності не являється самоціллю науки. Відштовхуючись від пізнаного, наука створює нові зразки знарядь і ефективні програми діяльності, дає рекомендації і визначає типові рішення певних практичних завдань. Криміналістика створює власну апаратуру, матеріали, методики, тактичні правила і рекомендації, тобто безпосередньо створює специфічні наукові об'єкти – ідеальні чи матеріальні, необхідні для практики розслідування злочинів [2, с.4]. Вказана діяльність визначає зміст криміналістичного забезпечення.

Попри те, що у наукових працях переважно висвітлюється проблематика криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, вважаємо, що сьогодні зміст криміналістичного забезпечення є ширшим, що забезпечує процес кримінального провадження.

Згідно кримінального процесуального законодавства України, під кримінальним провадженням слід розуміти досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України).

На нашу думку, слід вказати важливість криміналістичного забезпечення з метою запобігання (попередження) кримінальних правопорушень.

Як зазначає В. А. Журавель, об'єктно-предметна сфера криміналістики включає в себе двоєдиний об'єкт дослідження – злочинну діяльність (поведінку) і її наслідки, що відображаються у джерелах інформації (матеріальних та ідеальних слідах) та діяльність з виявлення, розслідування, попередження кримінальних правопорушень і судового розгляду кримінальних проваджень (справ) [3, с.127].

На думку В. В. Юсупова, система криміналістичної науки ґрунтується на двоєдиному об'єкті її вивчення, яким є злочинна діяльність і діяльність з розслідування кримінальних правопорушень, їх судового розгляду та запобігання злочинам [4, с. 83].

У законодавчих та наукових джерелах зустрічаються терміни як «попередження», «профілактика», так і «запобігання». Зокрема, у КПК України мова йде про «попередження вчинення злочину» (ч. 1 ст. 482 КПК України), однак поряд із цим законодавець веде мову про «запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину» (ч. 2 ст. 14 КПК України), «запобігання кримінальному правопорушенню» (ст. 148, ст. 152 КПК України), «запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину» (ст. 250 КПК України) та ін.

На нашу думку, обидва терміни мають право на життя. Однак, ми розділяємо точки зору В.В. Голіни, щодо тлумачення терміну «запобігання» [5, с. 157] й вважаємо, що до завдань кримінального провадження належить і запобігання кримінальних правопорушень, що обумовлює необхідність криміналістичного забезпечення.

Таким чином, криміналістичне забезпечення реалізується під час розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а також судового розгляду кримінальних проваджень (справ) шляхом застосування криміналістичних засобів, методів, прийомів відповідно до певних рівнів, напрямів та форм.

Про які рівні, напрями і форми реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження йдеться?

Відповідно до тлумачення поняття «рівень» як умовної горизонтальної лінії або площини, що служить межею висоти, в якій розвиваються правовідносини, та конкретизуючи суб'єктів діяльності, можна виокремити такі рівні криміналістичного забезпечення кримінального провадження:

1) місцевий, який реалізується у процесі криміналістичного забезпечення конкретного кримінального провадження, між органами і підрозділами територіальної одиниці (області, району, міста);

2) регіональний (відповідні заходи здійснюються у межах певного регіону, області);

3) державний (охоплює заходи криміналістичного забезпечення у межах України, що можуть реалізовуватися вищими органами державної влади, правоохоронними органами (МВС України, Національної поліції України, Експертної служби МВС України та ін.);

4) міжнародний (заходи криміналістичного забезпечення кримінального провадження реалізуються у порядку міжнародного співробітництва між правоохоронними органами держав, судово-експертними установами, правоохоронними міжнародними організаціями).

Виходячи з тлумачення поняття «напрямок» як лінії руху, шляху розвитку, й зважаючи на усталену систему криміналістики, відповідно

до якої розробка теоретичних засад та практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження, ґрунтується на положеннях загальної теорії криміналістики, криміналістичної техніки, тактики та методики, можна виокремити три основні напрями реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження: техніко-криміналістичний, тактико-криміналістичний, методико-криміналістичний. При цьому загальна теорія криміналістики має методологічне значення для формування їх наукових засад.

Відповідно до тлумачення поняття «форма» як способу організації та зовнішнього виразу діяльності, до форм криміналістичного забезпечення кримінального провадження, відносяться, наприклад:

– за напрямом техніко-криміналістичного забезпечення:

1) застосування технічних засобів і методів виявлення, фіксації, збирання, дослідження слідів злочину, іншої криміналістично значущої інформації, у тому числі шляхом використання спеціальних знань, залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій.

2) фіксація ходу і результатів проведення слідчих (розшукових), судових дій.

3) ведення систем криміналістичної реєстрації та криміналістичних обліків.

4) залучення експертів та проведення експертиз та ін.

– за напрямом тактико-криміналістичного забезпечення:

1) розробка нових тактичних прийомів та їх комплексів.

2) формування тактики слідчих (розшукових) дій та ін.

– за напрямом методико-криміналістичного забезпечення:

1) розробка нових методик розслідування кримінальних правопорушень (відповідно до кримінально-правової та криміналістичної класифікації).

2) формування рекомендацій з метою підвищення ефективності методики розслідування певних видів (груп) кримінальних правопорушень та ін.

Таким чином, криміналістичне забезпечення реалізується під час розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а також судового розгляду кримінальних проваджень (справ) шляхом застосування криміналістичних засобів, методів, прийомів відповідно до певних рівнів, напрямів та форм.

Список використаних джерел

1. Шепитько В. Ю. Изменчивость криминалистики в XXI веке и ее задачи в современных условиях. *Криміналістика XXI століття* :

матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (25-26 лист. 2010 р.). Харків, 2010. С. 55-59.

2. Советская криминалистика : теоретические проблемы [Селиванов Н. А., Танасевич В. Г., Эйсман А. А., Якубович Н. А.]. Москва : Юрид.лит., 1978. 192 с.

3. Журавель В. А. Об'єкт і предмет криміналістики. Вісник Національної академії правових наук України № 3 (90) 2017. С. 120-132. <http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/323242422-120-132.pdf>

4. Юсупов В. В. Предмет криміналістики як системоутворюючий чинник криміналістичних знань. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 2 (18). 2019. С. 79-85. <https://doi.org/10.33270/04191802.79>

5. Голіна В.В. Об'єкт запобігання злочинності як фундаментальна кримінологічна проблема. Проблеми законності. 2017. Вип. 138. С. 151-160. doi: 10.21564/2414-990x.138.103952

Шмерего Олександр Борисович,

завідувач відділом досліджень з питань безпеки життєдіяльності, пожежно-технічних та електротехнічних досліджень лабораторії інженерно-технічних видів досліджень Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ВИБУХОТЕХНІЧНИХ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ВИБУХІВ КИСНЕВИХ БАЛОНІВ

Проведення судових експертиз з питань, які пов'язані із дослідженням обставин вибухів кисневих балонів є одним з найскладніших напрямків проведення експертних досліджень, оскільки задля цього не існує як експертної методики, так і самі явища такого процесу на сьогодні повністю не вивчені. Проведення таких експертиз ґрунтуються на використанні спеціальних знань експертів вибухотехніків та пожежотехніків та у сучасних умовах здійснюється в експертних установах висококваліфікованими фахівцями, але для таких досліджень має бути напрацьована відповідна науково-методична база.

Необхідність проведення наукових досліджень за вказаною темою полягає у тому, що до теперішнього часу для проведення експертних досліджень за фактами, вибухів кисневих балонів здійснюють експерти що, мають відповідну кваліфікації з